

TARPTAUTINĖ KONFERENCIJA BALTIJOS VALSTYBĖS EUROPOS IR TRANSATLANTINĖJE INTEGRACIJOJE: BENDRUMAI IR NAUJŲ POŽIŪRIŲ PAIEŠKOS

1997 m. balandžio 26–27 dienomis Vilniaus universiteto Senato salėje įvyko Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (TSPMI) bei Rytų–Vakarų studijų instituto (Institute for East–West Studies) organizuota tarptautinė konferencija *Baltijos valstybės Europos ir transatlantinėje integracijoje: bendrumai ir naujų požiūrių paieškos*. Rytų–Vakarų studijų institutas — tipiškas *think and action tank* — įsteigtas 1981 m. Finansiškai jį remia privatūs asmenys, transnacionalinės korporacijos („Coca Cola“, „Exxon“) bei įvairūs nevalstybiniai fondai. Instituto būstinė — Niujorke. Nuo įkūrimo jam vadovauja Johnas E. Mroz, kuris, deja, konferencijoje dalyvauti negalėjo. Joje dalyvavo Europos saugumo programos vadovė ir instituto viceprezidentė Alyson Bailes.

Pagrindinis instituto tikslas — padėti formuoti vieningą, demokratinę ir laisvą nuo karinės konfrontacijos *naująją Europą*. Po 1989 m. Rytų–Vakarų studijų institutas daugiau dėmesio ėmė skirti Rytų ir Vidurio Europos valstybėms: jų politinės sistemos demokratizacijos, tarpusavio bendradarbiavimo ir integracijos į transatlantines bei Europos politines, karines organizacijas klausimams. Institutas turi savo centrus Prahoje, Budapešte, Varšuvoje bei kitose Rytų ir Vidurio Europos šalyse.

Pagrindinis konferencijos Vilniuje tikslas kaip tik ir buvo aptarti trijų Baltijos valstybių integracijos į Europos ir transatlantines organizacijas strategijos ir taktikos klausimus, įvertinti šio proceso bendrumus bei skirtumus. Po Vilniaus universiteto rektoriaus prof. Rolando Pavilionio, A. Bailes, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų

instituto direktoriaus dr. Egidijaus Kūrio bei Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro Algirdo Saudargo sveikinimo kalbų konferencija pradėjo darbą.

Pirmąją konferencijos dieną įvyko du posėdžiai. Pirmajame buvo analizuojama trijų Rytų Pabaltijo tautų identiteto problemos, integruojantis į ES ir NATO. Pranešimus perskaitė dr. Žaneta Ozoliņa iš Latvijos tarptautinių santykių instituto, dr. Jūris Ruusas iš Tartu universiteto ir TSPMI profesorius Evaldas Nekrašas. Visi pranešėjai, kritiškai įvertinę trijų tautų istorinę praeitį, sutarė, kad šiuolaikinė situacija suteikia unikalias galimybes, išsaugant savo identitetą ir stiprinant tarpusavio bendradarbiavimą, integruojantis į Vakarų Europos politines organizacijas. Antrasis posėdis skirtas saugumo problematikai bei NATO ir Baltijos šalių tarpusavio santykiams aptarti. Pagrindinį pranešimą apie NATO plėtros perspektyvas perskaitė Danijos gynybos ministerijos viceministro pavaduotojas dr. Peras Carlsenas (šiuo metu — Danijos Karalystės ambasadorius Lietuvoje — *Red.*). Diskusinio pobūdžio pranešimus skaitė Estijos užsienio reikalų viceministro pavaduotojas dr. Martas Laanemae, Latvijos ambasadorius Iman-tas Liegis, Lietuvos Užsienio reikalų ministerijos atstovas dr. Egidijus Vareikis bei Gynybos studijų centro Londone bendradarbė Jane Sharp. Daugiausia diskusijų sukėlė klausimas, kaip išvengti pilkųjų zonų susiformavimo Vidurio ir Rytų Europoje, kol šalys nėra NATO narės. J. Sharp pasiūlė kelias alternatyvas. Pirmoji — siekti narystės ES ir laikytis neutraliteto (Suomijos ir Švedijos „kelias“). Antroji — aktyviau visais įmanomais lygiais dalyvauti programoje *Partnerystė vardan taikos*. Ir, galiausiai, trečioji alternatyva — trims Baltijos šalims pasistengti prisijungti prie *Įprastinės ginkluotės Europoje sutarties* (CFE).

Trečiajame ir ketvirtajame posėdžiuose, įvykusiųose jau kitą dieną, metu buvo aptariamasi regioninio bendradarbiavimo, gynybos politikos bei Latvijos, Lietuvos ir Estijos integracijos į Europos Sąjungą problemos. Perskaityta vienuolika pranešimų. Buvo daug diskutuota apie trijų Baltijos šalių tarpusavio bendradarbiavimo perspektyvas, galimybes plėsti ryšius su kitomis regioninėmis organizacijomis. Dr. Janas van der Harstas iš Grioningeno universiteto perskaitė pranešimą apie Beneliukso, Norvegijos užsienio reikalų ministerijos atstovas Eirikas Glenne'as — apie Šiaurės šalių, Rytų–Vakarų studijų instituto darbuotojas dr. Andrew Cottey'is — apie Višegrado/CEFTA, o TSPMI dėstytojas Klaudijus Maniokas — apie Baltijos šalių bendradarbiavimą. Pranešėjai, iš esmės teigiamai vertindami regioninio bendradar-

biavimo perspektyvas, visgi pastebėjo, kad šiuo metu minėtos organizacijos išgyvena krizę. Daugelis jų priverstos permąstyti savo uždavinius, kelti sau naujus tikslus. Deja, šis procesas užsitęsė.

Baltijos šalių integracijos į ES ir Europos Tarybą galimybes apžvelgė Europos Komisijos delegacijos Lietuvoje vadovas Henrikas E. Schmiegelowas, Vokietijos URM atstovas Frederikas Holmas ir TSPMI dėstytojas Ramūnas Vilpišauskas. Pažymėtina, kad pranešėjai bei diskusijų dalyviai pasistengė nuosekliai aptarti svarbiausias ekonomines, socialines bei politines problemas, kylančias, integruojantis į Europos organizacijas.

Konferencijos pietų metu į jos dalyvius kreipėsi Lietuvos Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, konferencijoje kalbėjo JAV ambasadorius Lietuvoje Jamesas Swihartas. Konferencijos dalyviai ir svečiai teigiamai įvertino jos darbą.

VLADAS SIRUTAVIČIUS

PILIETYBĖ IR VALSTYBIŲ TEISIŲ PERĖMIMAS

Europos Taryba, sukūrusi iki šiol efektyviausią žmogaus teisių apsaugos regioninį mechanizmą ir šiuo metu jungianti per 40 Europos valstybių (įskaitant Baltijos šalis), be žmogaus teisių apsaugos jau daugiau kaip 30 metų dirba pilietybės ir su ja susijusiose srityse. Tai pasireiškia įvairiapusės pagalbos valstybėms, ir pretenduojančioms į Europos Tarybos narius, ir neseniai priimtoms, teikimu, žmogaus teisių apsaugos monitoringu, konvencijų rengimu bei kt. Prie Tarybos veikia jos pagalbinė institucija *Europos Komisija į Demokratiją per Teisę*, labiau žinoma kaip *Venecijos Komisija*, kadangi ji, nors ir turinti pastovią būstinę Strasbūre, keletą kartų per metus rengia posėdžius Venecijoje. Į *Venecijos Komisiją* įeina visų Europos Taryboje dalyvaujančių valstybių atstovai.

Viena iš Venecijos Komisijos darbo formų yra vadinamieji Demokratijos Universiteto (UniDem) renginiai — tarptautinės konferencijos aptarti aktualiausius žmogaus teisių apsaugos klausimus. Vienas iš tokių renginių — seminaras tema *Pilietybė ir valstybių teisių perėmimas*, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (TSPMI) iniciatyva 1997 m. gegužės 16–17 d. vyko